

ŠKOFJELOŠKI
PROSVETNI LIST

Leto III. Št. 2

SEZONA 1954-55

GLEDALIŠČE

Jaroslav Hašek

DOBRI VOJAK ŠVEJK

Premiera 19. marca 1955

DOBRI VOJAK ŠVEJK

Njegove pustolovščine v 11 slikah po Jaroslavu Hašku priredila za oder
Maks Brod in Hans Reiman, poslovenil V. Skrbinšek

Režiser: France Finžgar

Inscenator: Pavle Zakelj

Polkovnik von Schröder	France Goličič
Gospa polkovnikova	Rozi Čarman
Etelka, hčerka	Breda Marguč
Stotnik Sagner	Janez Mrak
Nadporočnik Lukaš	Miha Skrlj
Kadet Bigler	Janez Zihlerl
Prostovoljec Marek	Rudi Finžgar
Švejk	Pepe Guzelj
Saper Vodička	Janko Trdina
Baloun	Jože Pehar
Tovarnar Barany	Vinko Primožič
Njegov tajnik	Martin Savnik
Sodni svetnik Braun	Lojze Rešek
Sodni zdravnik Bautze	Franc Rupar
Palivec, gostilničar	Lado Finžgar
Gospa Palivec	Ana Demšar
Tajni policist Bretschneider	Jože Klobovs
Trgovec s papirjem	Jože Oblak
Profesor zgodovine	Matija Trepše
Doly	Poldka Stiglic
Guvernanta pri Baranyju	Zvezdana Zadnik
Schröderjeva kuharica	Anica Oblak
Paznik zapora	— — — — —
Vojaki	{ Tone Jeraša Janko Pokorn Stane Oblak Matevž Jugovec Jože Lešnjak Franc Pokorn
Morilec	Janez Kos
Narednik	Justin Dolinar
Prodajalec časopisov	Andrej Trdina

Prizorišča slik: 1. V krčmi pri »Kelhu«. 2. Na poti v arest. 3. V arestu.
4. Na sodišču. 5. Švejkov dom. 6. Lukašev kabinet. 7. Na cesti. 8. Pri
Baranyju. 9. V Galiciji. 10. Pisarna v Baranyjevi tovarni. 11. Eksekucija.
Po šesti sliki daljša pavza. — Čas dogajanja med prvo svetovno vojno.
Inspicient in odrski mojster: Pavle Zakelj. Razsvetljava: Pavle Zakelj in
Andrej Trdina. Sepetalka: Anica Trdina.

K uprizoritvi „Švejka“

Češki pisatelj Hašek se je s svojim Švejkom izkazal za odločnega antimilitarista in je zlasti kritiziral avstrijsko vojsko, v kateri so se kot mi Slovenci morali v prvi svetovni vojni boriti tudi Čehi. A ti so bili že od nekdanj bolj revolucionarni kot mi in so med prvo svetovno vojno že imeli svoj osvobodilni odbor v Londonu in T. S. Masaryka že izbranega za predsednika bodoče Češkošlovaške republike, kar se je po zlomu Avstrije leta 1918 tudi uresničilo. Po vsem tem je razumljivo, da so Čehi težko prenašali jarem sužnosti in da so radi smešili avstrijski državni, tako politični kot vojaški aparat. S te strani gledano je to Haškovo delo izrazito napredno in naravnost revolucionarno, posebno če ga gledamo z zgodovinskega stališča. Poleg tega pa je ostra satirana na avstrijsko vojsko.

Ima pa delo tudi svojo veselo stran in je navzlic slabši dramatizaciji kar dobra komedija. Od srca se lahko nasmeješ besedni in situacijski komiki. Toliko šal, kot jih zbije Švejk v razmeroma kratkem času, zlepa ne slišiš v življenju! Zato je Haškovo delo vsepovsod želo uspeh. Prevedeno je v več pomembnejših evropskih jezikov ter prirejeno za oder in za film. V nobeni priredbi pa ni mogoče zajeti vseh dogodivščin in pustolovščin, ker bi se sicer Švejk moral še večkrat pojaviti na odru. Slično kot se je na primer dogajalo s Tarzanom ali Patom in Patachonom, tako je tudi v Skrbinškovem prevodu zbrana le peščica dovtipov in dogodivščin, ki gredo včasih tudi mimo originalnega Švejka.

Dobri vojak Švejk je že pred vojno »mešal štrene« po loškem odru in sicer celo v isti osebi. Morda je ponudeno gostovanje iz Stražišča dalo pospeška pobudi za našo ponovno uprizoritev v letošnji sezoni. Krpanje repertoarja sredi sezone sicer ne kaže na načrtno delo dramske sekcije, toda truda in požrtvovalnega dela, ki ga uprizoritev te vrste zahteva, nikakor ne kaže podcenjevati.

Ako se po zaželenih in uspešnih gostovanjih Prešernovega gledališča in ljubljanske Drame domačinom predstavimo

s Švejkom, imamo namen predočiti, kolikšne važnosti je discipliniranost članov gledališke sekcije in kako je uspeh uprizoritve odvisen od vsakega posameznega najmlajšega soudeleženca.

Če nam bo uspelo še to, da bo gledalec odšel zadovoljen in nasmejan domov, smo svoj namen dosegli in si ob premieri lahko čestitamo.

ANDREJ CESEN:

II. občinski praznik Škofje Loke

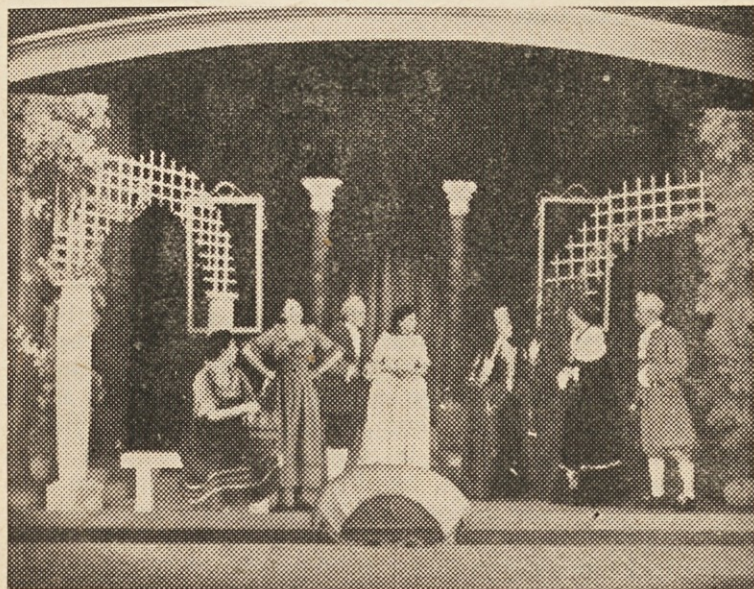
(Bežen pogled na program.)

Tudi za letošnji občinski praznik — v spomin na dan prvega množičnega odhoda v partizane — so se Ločani dobro pripravili. Poseben poudarek in oboležje je letošnjemu dala želja, povezati borbenost in tradicijo NOB s celotnim kulturnim, političnim, zlasti pa gospodarskim razvojem občine. Zato je bila ena od bistvenih posebnosti letošnjega praznika tudi ta, da je sodeloval čim večji krog ljudi, da so k pripravam in izvedbi bile pritegnjene vse organizacije in društva, vrsta zamisli pa bi prispevala, da bi praznik zajel prav vse občane in bi vsakoletno praznovanje res prišlo v srca ljudi.

Program je obsegal zategadelj kar najraznovrstnejše prireditve: od trosilne akcije šolske mladine, pohodov patrolj in obiskov starih partizanskih hiš do posebnih letakov, značk, kresov in iluminacij, novih turističnih razglednic mesta, partizanskih filmov, brezplačnega fotografiranja pionirjev, posebnega žiga, radijskih oddaj in poljudnoznavstvene periodične publikacije »Loški razgledi«, ki zajema gradivo z vseh področij javnega, kulturnega in gospodarskega življenja Škofje Loke in njene okolice. Vrsta spominskih plošč, spomenikov, zlasti pa novi Dom Zveze borcev je izraz hvaležnosti vsem tistim, ki so s svojo krvjo gradili temelje našega današnjega mogočnega razvoja socialistične graditve. Kulturni program je zajel vsa kulturnoumetniška društva na področju občine. Občinski praznik pa je istočasno pokazal gospodarsko moč občine in vso društveno delavnost s prikazom njegovega dela po izložbah; z vrsto novozgrajenih stavb, cest in javnih naprav pa naj bi bila prikazana precej razgibana komunalna dejav-

nost mesta in okolice. Razni fizkulturni nastopi in akademije so dopolnjevali precej obširen program.

Svečanosti in prireditve so se pričele že v soboto 11. decembra, ko sta nastopila KUD »Tone Šifrer« iz Škofje Loke in KUD »Ivan Cankar« iz Virmaš z godbeno-pevskim koncertom v Škofji Loki. Naslednji dan, v nedeljo, pa so prispevali svojo prireditev člani KUD »Janko Krmelj« iz Rateč, kjer so proslavili postavitve novega kulturnega doma in izročili prometu novo telefonsko linijo. Istega dne so v Stari Loki odprli novi gasilski dom in tlakovano cesto skozi vas, planinci so izročili prometu telefonsko linijo na Lubnik, pri Zalubnikarju pa so borci odkrili spomenik narodnemu heroju Humer Danili. Prireditve so se nadaljevale ves teden: KUD »Tone Šifrer« je dal svojo drugo letošnjo premiero, komedijo Branislava Nušiča »UJEŽ«, KUD »Brata Križnar« iz Godešiča pa se je Ločanom predstavil z Vošnjakovo dramo »Lepa Vida«. Svojo akademijo je priredilo telesnovzgojno društvo Partizan, ki je

V prizoru komedije »Tartuffe« nastopajo: Poldka Stiglic (Flipota), Andreja Cermelj (Dorina), Janez Kos (Damis), Minka Ramovš (Marijana), Anica Oblak (Pernellova), Ivanka Oblak (Elmira) in Janko Mrak (Kleant).

organiziralo tudi šahovski in namiznoteniški turnir, samostojen koncert pa domači orkester KUD. Ljudska univerza je sodelovala z Večerom partizanske proze in jugoslovanskim filmotla »To ljudstvo bo živelo«.

S slavnostno sejo LOMO se je pričelo praznovanje na sam praznik, dne 18. decembra. Popoldne so odprli javno kopališče v Zdravstvenem domu, zvečer pa sta bili slavnostni akademiji v Škofji Loki v izvedbi ZB Škofja Loka in v delavskem centru na Trati v izvedbi tamošnjega DPD »Svoboda«. V nedeljo 19. decembra je bilo odkritih 6 spomenikov in spominskih plošč padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja, med njimi je posebej omeniti ploščo Tonetu Demšarju, prvemu loškemu partizanu in Dom ZB z novo ljudsko knjižnico, čitalnico in muzejem NOB v Škofji Loki. Plošče ali spomenike so odkrili še v Puštalu, Stari Loki, na Godešiču in v Virmašah. Istega dne je bilo izročeno prometu tudi novo poštno poslopje in nova telefonska centrala ter odkrita spominska plošča padlim uslužbencem loške pošte.

Ljudsko rajanje je zaključilo vrsto nastopov in prireditev v okviru II. občinskega praznika, ki je vse občane strnil v ozko povezano skupnost skupnega dela in skupnih sadov ter vnesel v srca ljudi tisto kolektivno zavest, ki je porok za uspešno delo bodoče komune.

Valvasorjev opis Loke iz leta 1689

To mesto in grad, po kranjsko Škofja Loka, se latinsko imenuje Locopolis in se je nekoč, kakor trdi Luzius, imenovala Antonini Praetorium Latovicorum ter Japodum municipium. Prej je bila le Loka, ko pa je cesar Henrik II., imenovan Sveti, daroval to mesto brižinskemu škofu, je dobilo ime Škofja Loka. Leži na Gorenjskem, tri milje od glavnega mesta Ljubljane, poldrugo od Kranja, med Poljanščico in Soro. Nad Soro je precej pri mestu zgrajen lep, visok most z enim samim, toda zaradi obsega občudovanja vrednim visečim lokom. Tale most mora biti sedaj drugačen ko takrat, ko je brižinski škof Leopold v tretjem letu po izvolitvi, 1381. leta (nekateri stavijo dogodek v 1380. leto), padel z njega in moral umreti... Zdaj pa je most na obeh straneh obdan z zidom, da moreš čezenj

gledati, ne moreš pa tako lahko pasti. V toplem poletnem času pa le vodi prešernost fantiče kopat se v hladno vodo s tega mostu, čeprav je nekaj sežnjevisok; ne da pa se najti primer, da bi bil kdo utonil.

Še pred 300 leti je bila sedanja Škofja Loka čisto brez obzidja in z ničimer obdana, dokler je ni naposled škof Bertold Brižinski napravil za mesto in sezidal sedanje zidove.

Mesto samo na sebi ni prav nič veliko, vendar je močno obljudeno. Zelo je treba ceniti lepo okolico, ki jo čisti in nad vse zdrav zrak zelo povzdiguje. Na vrhu hriba, ki se dviga nad mestom, se kaže docela po starih stavbenih pravilih sezidan grad, v katerem stanuje grajski glavar. Tudi nunski samostan dela mesto znamenito. Ne da se dognati, kdo ga je ustanovil, vendar so verjetne domneve, ki navajajo vojvode Avstrijske, kneze Brižinske in Puštalske za ustanovitelje, zlasti ker bero vsako kvatarno nedeljo mašo za omenjene osebe. Drugačen vzrok, zakaj je tako, se ne da najti, ko da so omenjene osebe ustanovile samostan. Če je ljudski glas, ki kroži o tem samostanu, resničen, je bil le-ta nekoč prav velik in imel praviloma dvainpetdeset nun. Toda nekaj vse uničujoča vojska, nekaj takrat na Kranjskem uvedena evangeljska vera sta samostanu skoraj vse dohodke vzela, tako da so se mogle v njem komaj štiri nune revno vzdrževati in živeti. Pa so jim povrh še večino stanovanjskih stavb vzeli in jih porabili za posvetna bivališča, in to je še do današnjega dne tako. Razen tega so morale nune luteranskim in evangeljskim župnikom dajati oskrbo in plačo; med temi je bil eden z imenom Trubar, ki ga je kasneje brižinski škof prepodil in v izgnanstvo pregnal. Zdaj je zbrano precejšnje število nun, vendar niti od daleč nekdanjega ne dosega. — Leta 1669. je knez in škof ljubljanski blagoslovil novo nunsko cerkev v Škofji Loki.

Približno četrtr ure od mesta stoji župna cerkev in poleg nje grad Stara Loka, ki smo ga že zgoraj omenili. Na drugi strani mosta takoj nad reko Poljanščico se kaže grad Puštal.

Mestni prebivalci kupčujejo z vsakovrstnim blagom po Nemčiji in Italiji. Zlasti izdelujejo tukaj prelepo belo platno v velikih množinah in ga poleg belega sukanca pošiljajo v druge dežele. Dalje je tu mnogo trgovcev, ki prodajajo

konje v Italijo ter poleg drugih obrtnij mestu precejšen dobiček priskrbujejo . . .

Grad je nekoč videl velik umor. Ko je škof Konrad Krški, ki ga je papež namesto škofa Degenharta izbral in hotel imeti za brižinskega škofa, nekaj časa tu prebival, so ga njegovi sluge, videč, da ima kakih 5000 kron pri sebi, zadavili. Nekateri pa mislijo na Degenharta namesto na škofa Konrada, a to je docela napačno. Pozneje, leta 1437., je dal škof Nikodem škofa Konrada izkopati iz vrta, kjer so ga bili zakopali, in prenesti v župno cerkev.

Leta 1458. je češki vojščak Jan Vitovec, vrhovni poveljnik vdovele grofice Celjske, ki je vodil njene prepire, ugrabil in zavzel Škofjo Loko. Ko jo je izropal — to mu je dalo nešteto denarja in blaga — jo je docela požgal ter jo zapustil kot kadečo se grobljo. To dejanje postavlja Magiserus v leto 1451., čeprav brez vzroka. — Prav v tistem 1458. letu je požar požel mesto in omenjeni nunski samostan. — Ravno tako je leta 1660. uničil ogenj mesto na dan Sv. Janeza. — Leta 1582. pa je v Škofji Loki razsajala kuga in pomorila veliko ljudi . . .

Mesto in vse gospodstvo Škofja Loka je last brižinskega kneza in škofa, ki vedno postavlja tu svojega glavarja, stanujočega v gradu. In prej je bilo v navadi, da je moral vedno postaviti glavarja, ki je izviral s Kranjskega. Tako je v 1543. letu opravljal to službo gospod Anton baron Turnski in Kriški, odbornik in oskrbnik deželnega glavarstva na Kranjskem, glavar metliški in tudi loški. Dodal bi mu lahko še več rojenih Kranjcev, saj nihče drug ni smel dobiti te službe. Zdaj pa že veliko let zavrstjo pošiljajo glavarje z Bavarskega. To potrjuje sedanji glavar, gospod Krištof Mandel, baron, ki je šele pred nekaj leti nastopil to službo, in njegov prednik, pred kratkim umrlj gospod Franc Matija Lampfritzheimski.

Glavar pa ima ukazovati ne le mestu, temveč tudi vsemu gospodstvu, ki je eno najimenitnejših v vsej Kranjski. Obsega pa to gospodstvo kakih 10 milj, kakih 200 vasi in drugo, kar scdi zraven.

(Odlomek iz: Mirko Rupel, Valvasorjevo berilo. Ljubljana 1951. — Sliko glej v Škofjeloškem prosvetnem listu 1953-54, str. 67.)

Loška tribuna

PO OTVORITVI DOMA ZVEZE BORCEV

»Z ljubeznijo in ponosom se Vas bodo spominjali še pozni rodovi, ker ste darovali za svobodo svoja življenja in vsakdo, ki bo imel opravka v novem kulturnem hramu v Skofji Loki, v Domu Zveze borcev, se bo spomnil žrtev fašističnega terorja, ko ga bosta ob vходу pozdravili plošči iz dragocenega kararskega mramora izpisani z imeni 196 žrtev, doprinosom Skofje Loke, Puštala, Trate, Stare Loke in Reteč naši svobodi.

Skofja Loka, kraj petdesetih talcev in številnih borcev, ki so ostali v okoliških gozdovih ter v krematorijih Dachau in Auschwitza, je že takoj po osvoboditvi začela misliti na dostojno oddolžitev svojim padlim. Leta 1946 so pričeli s prostovoljno zbirko za gradnjo spomenika, toda zaradi neodgovornosti organizatorjev je vse padlo v vodo. Sele leta 1951 je ta misel znova zaživela.

Na sestanku Zveze borcev maja 1951 je tov. Ivo Puhar predlagal nekaj povsem novega: zgraditi koristno stavbo, ki bo s svojo monumentalnostjo obenem tudi spomenik. V začetku ga je podprl le tov. Hribernik, toda vrtila sta toliko časa, da so se tudi ostali spoprijaznili s to novotarijo. Tako je postalo leto 1951. čas priprav za gradnjo. Gradbeni odbor, ki je bil istočasno tudi upravni odbor ZB(!), je prijel za delo z vso resnostjo. Načrti, izkop in priprava gradbenega materiala so bile njegova prva naloga.

Tartuffe (Jože Klobovs), Dam's (Janko Kos), Elmira (Ivanka Oblak) in Orgon (Franc Kovač) v prizoru letošnje uprizoritve Molierove komedije »Tartuffe«

Zato so naslednje leto 1952 lahko temeljito pljunili v roke. Opravili so nešteto prostovoljnih ur. Gimnazijci in ostali mladinci so priskočili na pomoč z dvema izmenama prostovoljne mladinske delovne brigade Bojana Potočnika. Tudi nabiralna akcija je bila uspešna. Udarništvo in elan pa je še bolj pospešila obveznost: dograditi dom v surovem stanju do kongresa KPJ dne 2. novembra 1952. In obljuba je bila izpolnjena kljub temu, da so prvotno zamišljeni pritlični stavbi, ki bi se danes izgubila med stanovanjskimi bloki, dodali še prvo nadstropje in ji tako pridobili monumentalni izgled in več prostorov.

Toda leta 1953 je nastal zastoj. Gradnja je napredovala do drobnih obrtniških del, ki so bila zahtevnejša in dražja, denarja pa ni bilo. Prehod podjetij na nov finančni sistem, v katerem so bila darila odvisna od plačnih fondov, je zavrnil prostovoljne prispevke, občina pa je tudi bila suha. Prostovoljno delo je skoraj prenehalo. Redki so bili oni, ki so počasi pa vseeno vztrajno rinili delo naprej. Vendar pa je bil počitek koristen tudi zgradbi sami, ki se je presušila in je bilo dovolj časa za zaključne priprave.

Leto 1954 je bilo edino, v katerem je ZB razpolagala tudi z »nenabe-račenim« denarjem, pa tudi gradbeni odbor je bil precej podjeten in delaven posebno predsednik tov. Ivo Puhar, blagajnik tov. Janko Sink in tajnik tov. Janko Poljanec. Občina je občutno priskočila na pomoč s tremi milijoni, prispevala pa sta tudi Glavni odbor ZB in Okrajni odbor ZB. Zato se je moglo začeti z najdražjimi deli: obloga zunanjih sten z mramorom, polaganje parketa, tlakovanje in notranja oprema. Delo je teklo noč in dan, da je bilo do slavnostne otvoritve, ki je bila kot glavna slovesnost drugega praznovanja občinskega praznika v Škofji Loki, dne 18. decembra, vse pripravljeno.

»Mislim, da je bilo najtežje obdobje v gradnji, ko smo stali pred težko in odgovorno odločitvijo, ali naj pustimo stavbo pritlično ali naj jo dvignemo za eno nadstropje,« je dejal tov. Puhar. »Takrat nam je bila posebno dragocena pomoč mladinske brigade Bojana Potočnika. To je bila prva in doslej edina prostovoljna mladinska delovna brigada v Škofji Loki. Njeno delo je bilo vsestransko: fizično in ideološko. Imeli so posebne sestanke za ideološko vzgojo in pripravili skupno z ZB eno najbolje uspelih proslav Dneva vstaje.«

Ce ne vštujemo prostovoljnih delovnih ur, ki jih cenijo na 25.000, pa jih je gotovo še več, je bilo do sedaj investiranih v zgradbo okrog šest milijonov dinarjev, do zaključka vseh del pa bo potrebno še okrog dva milijona. Največ je, kot sem že omenil, dala občina, prispevki gospodarskih in drugih organizacij znašajo okrog dva milijona, Železarna Jesenice je poklonila pločevino za kritje strehe, Gozdno gospodarstvo Kranj pa 30 m³ hrastovine. Seveda pa ne bo nikdar dovolj ocenjeno delo gradbenega odbora, ki je v gradnjo vložil vse svoje sile.

Toda dela v Domu Zveze borcev še niso zaključena. Iz dneva v dan se bo lepšal njegov zunanji in notranji izgled. Nova oprema in park okrog doma, ki bo obsegal 2000 m² — to so bodoči načrti. Pa ne samo to! Zveza borcev ima v načrtu tudi gradnjo spomenika 50 talcem za Kamnitnikom, ki bo po predračunih veljal okrog 2 milijona dinarjev. Z graditvijo Doma Zveze borcev v Škofji Loki pa je bila zarezana prelomnica v postavljanju spomenikov v spomin na narodnoosvobodilno borbo za vso Slovenijo, če ne celo za vso državo.

JANKO KREK

Izdaja KUD »Tone Sifer« v Škofji Loki. Urednik: Branko Berčič.
Tiska tiskarna »Toneta Tomšiča« v Ljubljani

TOVARNA KLOBUKOV

ŠEŠIR

ŠKOFJA LOKA

IZDELUJE

moške klobuke in tulce
za damske klobuke v
kvaliteti, ki nima konkurence
v Jugoslaviji

Svoje izdelke izvažamo
v evropske
in prekomorske države

DRŽAVNO ELEKTRO-KOVINSKO PODJETJE

izdeluje:

ELEKTROMOTORJE

trofazne v normalni, odprti, zaprti ali polzaprti izdelavi od 1,21 do 5,2 kW

BRUSILNE STROJE

z elektromotorjem 1,21 kW, 2.800 o/min in s stikalom

KROŽNE ŽAGE

z elektromotorjem 5,2 kW, 1.400 o/min in s trikotnim zvezdnim stikalom

GASILSKE ČRPALKE

z učinkom 600 l/min in z bencinskim motorjem 18 KS

GASILSKE ARMATURE

ročnike, spojke „Stürz“, razdelilce in zbiralce

SIRENE

električne alarmne sirene z elektromotorjem 24 kW in z dometom zvoka 8 km ter ročne alarmne sirene

»MOTOR« ŠKOFJA LOKA